УДК 657.1

Назарова Ірина Ярославівна,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна

ПРО ПЕРЕВАГИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ ПДВ

Активна підприємницька діяльність не тільки один з найважливіших факторів економічного зростання в країні, а й одночасно вважається загальним показником соціально-економічного розвитку держави. Особливістю сучасного економічного середовища в Україні є те, що воно в недостатній мірі сприяє розвитку підприємництва, характеризується браком джерел фінансування, податковим пригніченням господарської ініціативи підприємств. Про останнє свідчить часта зміна нормативно-правої бази, високі ставки податків, невідповідність тлумачення податкового законодавства з іншими методичними матеріалами. Проте, правильно організована система обліку і контролю податкових розрахунків і платежів, оперативне і досконале застосування податкового законодавства на підприємстві дають змогу оптимізувати податкові платежі, уникати штрафних санкцій, а також акумулювати грошові потоки.

Основними податками, які мають місце в господарській діяльності підприємств є: податок на прибуток підприємств, податок на доходи з фізичних осіб, податок на додану вартість, мито, єдиний податок, акцизний податок. Порядок нарахування та сплати вищенаведених податків значно відрізняється і потребує індивідуального підходу до кожного з них.

Одним із найвагоміших і найскладніших для розрахунку податків є податок на додану вартість (ПДВ). Потреба у дослідженні даного податку зумовлена не тільки його важливістю для підприємства, а й тим, що він займає значну частку у надходженнях бюджету.

Податок на додану вартість є найбільш неоднозначним та складним для розрахунків, адже його сплачують кінцеві споживачі, купуючи той чи інший товар або послугу, а безпосередній перерахунок до бюджету здійснюють підприємства, які мають статус платника ПДВ. Особливістю ПДВ є те, що при його сплаті платник, що збуває продукцію, товар, послугу, розраховуючи базу оподаткування зменшує своє зобов'язання перед бюджетом на податковий кредит – суму ПДВ, яку він сплатив, купуючи товари, сировину чи послуги.

З часу запровадження податку на додану вартість, найбільші складнощі виникали саме при визначенні сум податкового кредиту. Найперше, виникали значні суперечки між платниками податку на додану вартість та контролюючими органами щодо виключення з податкового кредиту сум податку через невизнання податковими органами підтверджуючих первинних документів. З іншого боку, були ситуації коли податковий кредит формувався на підставі фіктивних первинних документів, що дозволяло уникнути сплати значних сум податку недобросовісними платниками.

Зважаючи на це, найбільший відсоток спірних питань та ухилянь від сплати були зафіксовані саме стосовно податку на додану вартість. У 2013 році, ще до запровадження електронного адміністрування податку, бюджет України за різними оцінками недоотримав податку на додану вартість на суму близько 50-70 млрд. грн. [1].

Значні проблеми у справлянні ПДВ заставляли законодавців постійно вносити зміни в нормативно-правові акти задля зменшення неоднозначностей і зловживань. Загалом, першим нормативним документом, що запровадив податок на додану вартість на території України, став Закон України «Про податок на добавлену вартість» від 20.12.1991 р. № 2007-XII [2]. Вже за невеликий проміжок часу, а саме у 1992 році, був затверджений новий регулюючий документ – Декрет Кабінету Міністрів України «Про податок на добавлену вартість» від 26.12.1992 р. № 14-92 [3], що дещо змінив порядок справляння ПДВ.

Уведення в дію Закону України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР [4] суттєво змінило облік податку на додану вартість. Були введені нові первинні документи з обліку ПДВ – податкові накладні та окремі регістри для їх реєстрації – книги обліку продажу товарів (робіт, послуг) та книги обліку придбання товарів (робіт, послуг), які з часом були замінені на реєстри отриманих та виданих податкових накладних.

Найбільш кардинальні зміни відбулись із введенням в дію у 2011 р. Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [5]. Саме із запровадженням даного нормативного документу були зроблені перші кроки до впровадження електронного адміністрування ПДВ задля зменшення його корумпованості. Зокрема, у 2011 р. був введений в дію Єдиний електронний державний реєстр податкових накладних, у якому спочатку реєструвалися податкові накладні з сумою ПДВ понад встановлений ліміт (1 мільйон грн. – з 01.01.2011 р.; понад 500 тис. грн. – з 01.04.2011 р.; 100 тис. грн. – з 01.07.2011 р.; 10 тис. грн. – з 01.01.2012 р.), а також податкові накладні на постачання підакцизних та імпортних товарів незалежно від сум ПДВ у них. Внесені у 2014 р. зміни до Податкового кодексу України та затверджений постановою Кабінету міністрів України від 16.10.2014 р. № 569 Порядок електронного адміністрування податку на додану вартість [6] призвели до запровадження системи електронного адміністрування податку на додану вартість, яка поступово перетворювала облік ПДВ з паперового на електронний.

Впровадження у 2015 році системи електронного адміністрування внесло суттєві зміни в облік ПДВ, зокрема:

- усі податкові накладні почали складатися лише у електронній формі та реєструватися в єдиному реєстрі податкових накладних, витяг з якого став підставою для відшкодування податкового кредиту з ПДВ;

- були сформовані бази даних за електронними митними деклараціями [7] щодо сплаченого митним органам ПДВ при імпорті товарно-матеріальних цінностей, що включався до податкового кредиту;

- запроваджені електронні рахунки платників ПДВ, де акумулювалися грошові кошти для сплати податкового зобов’язання з податку на додану вартість;

- нарешті, змінена сама система справляння податку на додану вартість, зокрема реєстрація податкового зобов'язання стала відбуватися за умови наявності податкового кредиту або залишку грошових коштів на електронному рахунку ПДВ на суму такої реєстрації. Фактично, сплата податкового зобов'язання почала відбуватися у момент реєстрації податкової накладної платником ПДВ.

Реформування системи обліку ПДВ проходить й зараз. Постійно вносяться зміни в електронні податкові накладні, у порядок документування та й в саму систему адміністрування податку. Зокрема, уже з 2020 року реєстрація та зняття з реєстрації платника ПДВ здійснюється лише в електронній формі через подання електронної заяви, підписаної кваліфікованим електронним підписом. Це свідчить про остаточне переведення обліку ПДВ в електронний формат.

Отже, запровадження системи електронного документування податку на додану вартість стало найрадикальнішою реформою у сфері податкового адміністрування, що призвело до здійснення обліку ПДВ суто в електронному форматі. Це суттєво зменшило можливості ухиляння від сплати даного податку, необґрунтованого тиску податкових органів на підприємство, полегшило роботу як бухгалтерів, так й податківців.

Список використаних джерел:

1. *Гетман О., Янковський П. Електронне адміністрування ПДВ: геноцид бізнесу чи спосіб боротьби з «податковими ямами»? URL: https://news.finance.ua/ua/news/-/385593/elektronne-administruvannya-pdv-genotsyd-biznesu-chy-sposib-borotby-z-podatkovymy-yamamy.*
2. *Про податок на добавлену вартість: Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2007-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua.*
3. *Про податок на добавлену вартість: Декрет Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 р. № 14-92. URL: https://zakon.rada.gov.ua.*
4. *Про податок на додану вартість: Закон України від 03 квітня 1997 р. № 168/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua.*
5. *Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. №2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua.*
6. *Порядок електронного адміністрування податку на додану вартість: Постанова Кабінету міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 569. URL: https://zakon.rada.gov.ua.*
7. *Назарова І.Я. Актуальні питання щодо електронного митного документування. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». м. Херсон, 2019. Випуск 5-2 (54). С.120-123.*